

slo / Curriculumbegrippen

2023 BEGRIPPENLIJST EN DEFINITIES

Curriculum- begrippen 2023

Begrippenlijst en definities

Augustus 2023

Verantwoording

2023 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs:

Talita Groenendijk, Mariëtte Hoogeveen, Frederik Oorschot, Gerdineke van Silfhout, Annette Koopmans en Geesje van Slochteren

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

AN

1.8047.832

Inhoudsopgave

Aanleiding	4
Doel	5
Doelgroep	5
Begrippen en definities 2022	6
1.1 Inhoudelijk geclusterd	6
Curriculum	6
Curriculumontwikkeling - fases	6
Kwaliteitscriteria voor curricula	6
Curriculummodellen: begrip van het concept curriculum	7
(Toekomstig) wettelijke doelen	8
Typen doelen	8
Typen inhouden	8
Doeldomeinen	9
Begrippen met betrekking tot leerlijnen	9
Bovenbouw van het vo	10
Organisatie van inhouden	11
1.2 Alfabetisch	12
2. Bronnen	17
3. Bijlage: Verantwoording	18

Inleiding

Aanleiding

Met diverse partners werkt SLO aan het curriculum en draagt daarmee bij aan de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs. Het curriculum gaat over wat leerlingen moeten leren. Het maken van keuzes op dit vlak is een gezamenlijk proces dat plaatsvindt op verschillende niveaus: landelijk, in de school en in de klas. Het vereist dialoog, samenwerking en afstemming met verschillende betrokkenen, om het curriculum consistent en doelgericht vorm te geven in de praktijk. Om goed over het curriculum te kunnen praten, zijn gemeenschappelijke begrippen nodig. In deze publicatie worden de belangrijkste curriculumgerelateerde begrippen gedefinieerd.

De huidige set begrippen en definities maakt deel uit van de [landelijke database](#) met onder andere onderwijsbegrippen. SLO ambieert begrippen en definities rondom het curriculum aan te dragen en te beheren vanuit haar unieke rol in het stelsel.

In de loop der jaren zijn op allerlei manieren nieuwe curriculumbegrippen geïntroduceerd waarvan de definities onvoldoende duidelijk zijn, in het bijzonder bij begrippen rondom type doelen. Een zekere hoeveelheid begrippen is nodig om over curriculum te kunnen praten. Gemeenschappelijke taal over curriculum bevordert het curriculumbewust handelen in landelijke ontwikkelingen en op scholen. Maar als er te veel begrippen worden gebruikt en het voor leraren niet duidelijk is wat ze precies betekenen, kan verwarring ontstaan. Dat vraagt om een afgebakend en eenduidig curriculair begrippenkader. Om samen consistent om te gaan met curriculaire begrippen, hebben we deze begrippenlijst opgesteld en van definities voorzien.

De context van de landelijke actualisatie van kerndoelen en examenprogramma's is ook een reden om de definities van de curriculumbegrippen te herzien. De kerndoelen en eindtermen worden concreter geformuleerd dan in 2006 en de examenprogramma's worden in een gemeenschappelijke architectuur uitgewerkt. Daarmee krijgen ze een andere indeling en vorm. De oude definities zijn voor de nieuwe situatie niet meer passend. In deze publicatie zijn daarom twee definities opgesteld voor de begrippen kerndoel, eindterm en examenprogramma. Eén definitie betreft de huidige wettelijke situatie en de andere betreft de toekomstige situatie.

Doel

Het doel van de huidige begrippenlijst is het verduidelijken van begrippen die in gebruik zijn door ze te definiëren. We geven daarom, zoals Jozefzoon (1985) het noemt, een 'preciserende definitie' van de begrippen. We gaan ervan uit dat het iedereen helpt als we allemaal vasthouden aan deze begrippen en definities. Tegelijkertijd blijft het definiëren van curriculaire begrippen altijd werk in uitvoering. Van tijd tot tijd zijn updates noodzakelijk.

Doelgroep

Deze lijst is voor onderwijsprofessionals zoals leraren, opleiders, curriculumontwikkelaars en beleidsmakers. Zij krijgen duidelijk omschreven begrippen, die helpen hun kennis van het curriculum te vergroten en doelmatig over het onderwijs te communiceren.

Begrippen en definities 2022

1.1 Inhoudelijk geclusterd

Curriculum

Begrip	Definitie
Curriculum	Samenhangend geheel van plannen en praktijken ten aanzien van visie, doelen, inhouden, toetsing, leeractiviteiten, leeromgeving, groeperingsvorm, leertijd, rol van de leraar, en leermiddelen. Ook wel genoemd leerplan.
Leerplan	Samenhangend geheel van plannen en praktijken ten aanzien van visie, doelen, inhouden, toetsing, leeractiviteiten, leeromgeving, groeperingsvorm, leertijd, rol van de leraar, en leermiddelen. Ook wel genoemd curriculum.
Leerplankader	Geheel van afspraken vanuit een gedeelde visie die betrekking hebben op de inhoud en vorm van het curriculum. Deze kunnen gericht zijn op het landelijk niveau, het schoolniveau en op de onderlinge relatie.

Curriculumontwikkeling - fases

Curriculumontwerp	Opstellen van functie-, inhouds- en vormeisen voor een toekomstig curriculum, met een beschrijving op hoofdlijnen.
Curriculumontwikkeling	Cyclisch proces van ontwikkelen of vernieuwen van (een deel van) een curriculum.
Curriculumimplementatie	Proces van in gebruik nemen van (een deel van) een nieuw curriculum.
Curriculumevaluatie	Proces van bepalen van de kwaliteit van een curriculum op basis van kwaliteitscriteria relevantie, consistentie, bruikbaarheid en effectiviteit, met als doel om een curriculum of delen ervan te verbeteren.

Kwaliteitscriteria voor curricula

Relevantie	Kwaliteitscriterium om te evalueren of een curriculum of delen ervan voorzien in een behoefte en gebaseerd zijn op recente inzichten.
------------	---

Consistentie	Kwaliteitscriterium om te evalueren of een curriculum of delen ervan logisch in elkaar zitten.
Bruikbaarheid	Kwaliteitscriterium om te evalueren of een curriculum of delen ervan bruikbaar zijn in de situatie waarvoor ze zijn bedoeld.
Effectiviteit	Kwaliteitscriterium om te evalueren of een curriculum of delen ervan leiden tot gewenste resultaten bij leerlingen.

Curriculummodellen: begrip van het concept curriculum

Curriculair spinnenweb	Conceptueel model dat visualiseert hoe elementen van een curriculum: visie, doelen, inhouden, toetsing, leeractiviteiten, leeromgeving, groeperingsvorm, leertijd, rol van de leraar, en leermiddelen, onderling samenhangen en verbonden zijn met een visie.
Curriculaire verschijningsvorm	Manifestatie van het curriculum: in de vorm van een plan (beoogd), als praktijk (uitgevoerd) en als geleerd (gerealiseerd).
Curriculumniveau	Niveau in het onderwijssysteem waarop een curriculum kan worden beschouwd in de vorm van plannen, uitvoering, ervaringen en opbrengsten.
Curriculumniveau: supra	Systeemniveau dat verwijst naar een internationaal curriculum.
Curriculumniveau: macro	Systeemniveau dat verwijst naar het landelijke curriculum.
Curriculumniveau: meso	Systeemniveau dat verwijst naar een curriculum van een onderwijsinstelling.
Curriculumniveau: micro	Systeemniveau dat verwijst naar een curriculum voor een groep leerlingen.
Curriculumniveau: nano	Systeemniveau dat verwijst naar een curriculum voor individuele leerlingen.
Samenhang	Afstemming in aanbod en/of beheersing: a. tussen kennis, vaardigheden en/of houdingen; b. binnen leergebieden of vakken; c. tussen leergebieden of vakken; d. in leerlijnen of doorlopende leerlijnen.
Curriculumbewust handelen	Handelen vanuit bewustzijn van het samenspel en de samenhang van elementen van het curriculum: visie, doelen, inhouden, toetsing, leeractiviteiten, leeromgeving,

	groeperingsvorm, leertijd, rol van de leraar en leermiddelen. Dit heeft betrekking op verschillende leerjaren, vakken en meerdere curriculumniveaus.
Curriculumdocument	Beschrijving van de inrichting van (een deel van) een leerplan op landelijk, school, klas of individueel niveau.

(Toekomstig) wettelijke doelen

Eindterm – generatie 2007	Wettelijk doel dat kennis en vaardigheden beschrijft die leerlingen aan het einde van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs minimaal moeten bereiken.
Eindterm – nieuwe generatie	Wettelijk doel dat kennis, vaardigheden en/of houdingen beschrijft die leerlingen aan het einde van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs minimaal dienen te bereiken. Het kan gaan om beheersings- en ervaringsdoelen.
Kerndoel – generatie 2006	Wettelijk aanboddoel dat beschrijft waar leerlingen mee in aanraking moeten komen.
Kerndoel – nieuwe generatie	Wettelijk doel dat beschrijft waar leerlingen mee in aanraking moeten komen, welke inspanning van hen wordt verwacht met het oog op ervaringen, of wat ze uiteindelijk moeten beheersen. Het kan gaan om aanbods-, ervarings- en beheersingsdoelen.

Typen doelen

Aanbodsdoel	Doel dat het beoogde curriculum beschrijft waar het onderwijsaanbod van een school in moet voorzien.
Beheersingsdoel	Doel dat te realiseren leeropbrengsten beschrijft: minimale streefwaarden met betrekking tot kennis, vaardigheden en houdingen.
Ervaringsdoel	Doel dat beschrijft welke inspanning van een leerling wordt verwacht met het oog op ervaringen of expressieve reacties.

Typen inhouden

Kennis	Inhouden waarmee, waardoor en waarover mensen kunnen denken. Kennis kent meerdere vormen: feitenkennis, conceptuele kennis, procedurele kennis en metacognitieve kennis.
--------	--

Vaardigheid	Vermogen om door middel van denken en handelen, op basis van bepaalde kennis, problemen op te lossen, of taken adequaat uit te voeren.
Houding	Manier waarop personen over het algemeen denken over andere (groepen) mensen, onderwerpen, opvattingen, situaties en gebeurtenissen, en de wijze waarop personen zich vaak daartegenover gedragen.

Doeldomeinen

Kwalificatie	Verwerving van kennis, vaardigheden en houdingen voor deelname aan de samenleving, functioneren in het beroepsleven, of voor een vervolgopleiding.
Socialisatie	Leren deel uit te maken van een groter geheel, zoals een samenleving, beroepsgroep of organisatie en kennis maken met culturen, tradities en praktijken van dat grotere geheel, waaronder democratische waarden en normen.
Persoonsvorming	Ontwikkelen van een onafhankelijke en kritische houding ten aanzien van de wereld en daarbij te vragen: wat vind ik belangrijk en wie wil ik zijn?

Begrippen met betrekking tot leerlijnen

Referentiekader	Set van al dan niet wettelijk vastgelegde doelen die beschrijven wat leerlingen moeten kennen en kunnen op bepaalde momenten in hun onderwijsloopbaan, uitgewerkt in verschillende niveaus van beheersing.
Referentieniveau	Beschrijving van een beheersingsniveau binnen een referentiekader. Zie ook: referentiekader.
Leerlijn	Het begrip kent twee met elkaar samenhangende invullingen: a. Met betrekking tot de onderwijsinhoud: beredeneerde opeenvolging van doelen en inhouden in tijd en moeilijkheidsgraad. b. Met betrekking tot de leerling: route die een leerling volgt door de onderwijsinhoud van een sector, schoolsoort of leerweg.
Doorlopende leerlijn	Sectoroverstijgende leerlijn. Zie ook: leerlijn.
Tussendoel	Niet-wettelijk doel waarin een algemener doel geconcretiseerd wordt in een leerlijn, behorend bij een bepaalde periode uit de hele onderwijsperiode.
Leerdoel	Doel dat beschrijft wat leerlingen tijdens hun onderwijsloopbaan zouden moeten bereiken. Het kan gaan om

	aanbods-, beheersings- of ervaringsdoelen op landelijk (wettelijk) en op schoolniveau (niet-wettelijk).
--	---

Bovenbouw van het vo

Examenprogramma generatie 2006/7	Bij wet- en regelgeving vastgelegd curriculumdocument dat voor een vak beschrijft wat er aan het einde van het voortgezet onderwijs bereikt moet zijn in termen van beheersing om het vak met succes af te ronden. Het omvat in elk geval een set van eindtermen geordend in (sub)domeinen. Indien sprake is van een centraal- en schoolexamen, bevat het examenprogramma ook een verdeling van inhoud over het centraal en schoolexamen.
Examenprogramma nieuwe generatie	Bij wet- en regelgeving vastgelegd curriculumdocument dat voor een vak beschrijft wat er aan het einde van het voortgezet onderwijs bereikt moet zijn in termen van beheersing en/of ervaring om het vak met succes af te ronden. Het omvat in elk geval een karakteristiek en een set van eindtermen geordend in (sub)domeinen. Indien sprake is van een centraal- en schoolexamen, bevat het examenprogramma ook een verdeling van inhoud over het centraal en schoolexamen.
Centraal examen	Afsluitende onderdeel van het eindexamen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, dat in opdracht van de overheid centraal wordt ontwikkeld en vastgesteld. Het vormt samen met het schoolexamen het eindexamen.
Schoolexamen	Afsluitende onderdeel van het eindexamen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, dat wordt ingericht door de scholen en beschreven staat in het Programma van toetsing en afsluiting. Het vormt samen met het centraal examen het eindexamen.
Eindexamen	Afsluiting van een vak in de bovenbouw van het vo dat ofwel bestaat uit een schoolexamen en een centraal examen ofwel alleen een schoolexamen.
Handreiking schoolexamen	Niet-voorschrijvend curriculumdocument dat aanwijzingen geeft voor de inrichting van het schoolexamen, met suggesties voor het Programma van toetsing en afsluiting, de inhoud en vorm van toetsen. Ontwikkeld door SLO om leraren te ondersteunen bij het opstellen, afnemen en beoordelen van schoolexamens.
Programma van toetsing en afsluiting	Curriculumdocument waarin het bevoegd gezag van een school de inrichting van het schoolexamen beschrijft. Ook wel PTA. Het heeft twee functies:

	1) kandidaten, ouders/verzorgers, docenten en directie informeren over de inrichting van het schoolexamen; 2) de inrichting van het schoolexamen verantwoorden aan de Onderwijsinspectie.
Syllabus	Voorschrijvend curriculumdocument dat een nadere specificatie van het centraal examen-deel van het examenprogramma geeft. Het komt tot stand onder regie van het College voor Toetsen en Examens. Het ondersteunt leraren bij het voorbereiden van kandidaten op centrale examens en ondersteunt examenmakers bij de uitvoering van de constructie-opdracht van de centrale examens.

Organisatie van inhouden

Domein	Beredeneerde en samenhangende clustering van inhouden als onderdeel van een leergebied of vak.
Leergebied	Geheel aan kennis, vaardigheden en houdingen van verschillende vakken die zoveel mogelijk in samenhang worden beschreven.
Profiel	Samenhangend onderwijsprogramma in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs met verplichte en facultatieve vakken, gericht op globale sectoren van werk en opleiding.
Vak	Onderdeel van het geheel aan kennis, vaardigheden en houdingen dat via onderwijs aan leerlingen wordt aangeboden.

1.2 Alfabetisch

Begrip	Definitie
Aanbodsdoel	Doel dat het beoogde curriculum beschrijft waar het onderwijsaanbod van een school in moet voorzien.
Beheersingsdoel	Doel dat te realiseren leeropbrengsten beschrijft: minimale streefwaarden met betrekking tot kennis, vaardigheden en houdingen.
Bruikbaarheid	Kwaliteitscriterium om te evalueren of een curriculum of delen ervan bruikbaar zijn in de situatie waarvoor ze zijn bedoeld.
Centraal examen	Afsluitende onderdeel van het eindexamen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, dat in opdracht van de overheid centraal wordt ontwikkeld en vastgesteld. Het vormt samen met het schoolexamen het eindexamen.
Consistentie	Kwaliteitscriterium om te evalueren of een curriculum of delen ervan logisch in elkaar zitten.
Curriculair spinnenweb	Conceptueel model dat visualiseert hoe elementen van een curriculum: visie, doelen, inhouden, toetsing, leeractiviteiten, leeromgeving, groeperingsvorm, leertijd, rol van de leraar, en leermiddelen, onderling samenhangen en verbonden zijn met een visie.
Curriculaire verschijningsvorm	Manifestatie van het curriculum: in de vorm van een plan (beoogd), als praktijk (uitgevoerd) en als geleerd (gerealiseerd).
Curriculum	Samenhangend geheel van plannen en praktijken ten aanzien van visie, doelen, inhouden, toetsing, leeractiviteiten, leeromgeving, groeperingsvorm, leertijd, rol van de leraar, en leermiddelen. Ook wel genoemd leerplan.
Curriculumbewust handelen	Handelen vanuit bewustzijn van het samenspel en de samenhang van elementen van het curriculum: visie, doelen, inhouden, toetsing, leeractiviteiten, leeromgeving, groeperingsvorm, leertijd, rol van de leraar en leermiddelen. Dit heeft betrekking op verschillende leerjaren, vakken en meerdere curriculumniveaus.
Curriculumdocument	Beschrijving van de inrichting van (een deel van) een leerplan op landelijk, school, klas of individueel niveau.
Curriculumevaluatie	Proces van bepalen van de kwaliteit van een curriculum op basis van kwaliteitscriteria relevantie, consistentie, bruikbaarheid en effectiviteit, met als doel om een curriculum of delen ervan te verbeteren.

Curriculumimplementatie	Proces van in gebruik nemen van (een deel van) een nieuw curriculum.
Curriculumniveau	Niveau in het onderwijssysteem waarop een curriculum kan worden beschouwd in de vorm van plannen, uitvoering, ervaringen en opbrengsten.
Curriculumniveau: macro	Systeemniveau dat verwijst naar het landelijke curriculum.
Curriculumniveau: meso	Systeemniveau dat verwijst naar een curriculum van een onderwijsinstelling.
Curriculumniveau: micro	Systeemniveau dat verwijst naar een curriculum voor een groep leerlingen.
Curriculumniveau: nano	Systeemniveau dat verwijst naar een curriculum voor individuele leerlingen.
Curriculumniveau: supra	Systeemniveau dat verwijst naar een internationaal curriculum.
Curriculumontwerp	Opstellen van functie-, inhouds- en vormeisen voor een toekomstig curriculum, met een beschrijving op hoofdlijnen.
Curriculumontwikkeling	Cyclisch proces van ontwikkelen of vernieuwen van (een deel van) een curriculum.
Domein	Beredeneerde en samenhangende clustering van inhouden als onderdeel van een leergebied of vak.
Doorlopende leerlijn	Sectoroverstijgende leerlijn. Zie ook: leerlijn.
Effectiviteit	Kwaliteitscriterium om te evalueren of een curriculum of delen ervan leiden tot gewenste resultaten bij leerlingen.
Eindexamen	Afsluiting van een vak in de bovenbouw van het vo dat ofwel bestaat uit een schoolexamen en een centraal examen ofwel alleen een schoolexamen.
Eindterm – generatie 2007	Wettelijk doel dat kennis en vaardigheden beschrijft die leerlingen aan het einde van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs minimaal moeten bereiken.
Eindterm – nieuwe generatie	Wettelijk doel dat kennis, vaardigheden en/of houdingen beschrijft die leerlingen aan het einde van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs minimaal dienen te bereiken. Het kan gaan om beheersings- en ervaringsdoelen.
Ervaringsdoel	Doel dat beschrijft welke inspanning van een leerling wordt verwacht met het oog op ervaringen of expressieve reacties.
Examenprogramma generatie 2006/7	Bij wet- en regelgeving vastgelegd curriculumdocument dat voor een vak beschrijft wat er aan het einde van het voortgezet onderwijs bereikt moet zijn in termen van beheersing om het vak met succes af te ronden. Het omvat in elk geval een set van eindtermen geordend in (sub)domeinen. Indien sprake is van een centraal- en schoolexamen, bevat het examenprogramma ook een verdeling van inhoud over het centraal en schoolexamen.

Examenprogramma nieuwe generatie	Bij wet- en regelgeving vastgelegd curriculumdocument dat voor een vak beschrijft wat er aan het einde van het voortgezet onderwijs bereikt moet zijn in termen van beheersing en/of ervaring om het vak met succes af te ronden. Het omvat in elk geval een karakteristiek en een set van eindtermen geordend in (sub)domeinen. Indien sprake is van een centraal- en schoolexamen, bevat het examenprogramma ook een verdeling van inhoud over het centraal en schoolexamen.
Handreiking schoolexamen	Niet-voorschrijvend curriculumdocument dat aanwijzingen geeft voor de inrichting van het schoolexamen, met suggesties voor het Programma van toetsing en afsluiting, de inhoud en vorm van toetsen. Ontwikkeld door SLO om leraren te ondersteunen bij het opstellen, afnemen en beoordelen van schoolexamens.
Houding	Manier waarop personen over het algemeen denken over andere (groepen) mensen, onderwerpen, opvattingen, situaties en gebeurtenissen, en de wijze waarop personen zich vaak daartegenover gedragen.
Kennis	Inhouden waarmee, waardoor en waarover mensen kunnen denken. Kennis kent meerdere vormen: feitenkennis, conceptuele kennis, procedurele kennis en metacognitieve kennis.
Kerndoel – generatie 2006	Wettelijk aanbodsdoel dat beschrijft waar leerlingen mee in aanraking moeten komen.
Kerndoel – nieuwe generatie	Wettelijk doel dat beschrijft waar leerlingen mee in aanraking moeten komen, welke inspanning van hen wordt verwacht met het oog op ervaringen, of wat ze uiteindelijk moeten beheersen. Het kan gaan om aanbods-, ervarings- en beheersingsdoelen.
Kwalificatie	Verwerving van kennis, vaardigheden en houdingen voor deelname aan de samenleving, functioneren in het beroepsleven, of voor een vervolgopleiding.
Leerdoel	Doel dat beschrijft wat leerlingen tijdens hun onderwijsloopbaan zouden moeten bereiken. Het kan gaan om aanbods-, beheersings- of ervaringsdoelen op landelijk (wettelijk) en op schoolniveau (niet-wettelijk).
Leergebied	Geheel aan kennis, vaardigheden en houdingen van verschillende vakken die zoveel mogelijk in samenhang worden beschreven.
Leerlijn	Het begrip kent twee met elkaar samenhangende invullingen: a. Met betrekking tot de onderwijsinhoud: beredeneerde opeenvolging van doelen en inhouden in tijd en moeilijkheidsgraad.

	b. Met betrekking tot de leerling: route die een leerling volgt door de onderwijsinhoud van een sector, schoolsoort of leerweg.
Leerplan	Samenhangend geheel van plannen en praktijken ten aanzien van visie, doelen, inhoud, toetsing, leeractiviteiten, leeromgeving, groepeeringsvorm, leertijd, rol van de leraar, en leermiddelen. Ook wel genoemd curriculum.
Leerplankader	Geheel van afspraken vanuit een gedeelde visie die betrekking hebben op de inhoud en vorm van het curriculum. Deze kunnen gericht zijn op het landelijk niveau, het schoolniveau en op de onderlinge relatie.
Persoonsvorming	Ontwikkelen van een onafhankelijke en kritische houding ten aanzien van de wereld en daarbij te vragen: wat vind ik belangrijk en wie wil ik zijn?
Profiel	Samenhangend onderwijsprogramma in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs met verplichte en facultatieve vakken, gericht op globale sectoren van werk en opleiding.
Programma van toetsing en afsluiting	Curriculumdocument waarin het bevoegd gezag van een school de inrichting van het schoolexamen beschrijft. Ook wel PTA. Het heeft twee functies: 1) kandidaten, ouders/verzorgers, docenten en directie informeren over de inrichting van het schoolexamen; 2) de inrichting van het schoolexamen verantwoorden aan de Onderwijsinspectie.
Referentiekader	Set van al dan niet wettelijk vastgelegde doelen die beschrijven wat leerlingen moeten kennen en kunnen op bepaalde momenten in hun onderwijsloopbaan, uitgewerkt in verschillende niveaus van beheersing.
Referentieniveau	Beschrijving van een beheersingsniveau binnen een referentiekader. Zie ook: referentiekader.
Relevantie	Kwaliteitscriterium om te evalueren of een curriculum of delen ervan voorzien in een behoefte en gebaseerd zijn op recente inzichten.
Samenhang	Afstemming in aanbod en/of beheersing: a. tussen kennis, vaardigheden en/of houdingen; b. binnen leergebieden of vakken; c. tussen leergebieden of vakken; d. in leerlijnen of doorlopende leerlijnen.
Schoolexamen	Afsluitende onderdeel van het eindexamen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, dat wordt ingericht door de scholen en beschreven staat in het Programma van toetsing en afsluiting. Het vormt samen met het centraal examen het eindexamen.

Socialisatie	Leren deel uit te maken van een groter geheel, zoals een samenleving, beroepsgroep of organisatie en kennis maken met culturen, tradities en praktijken van dat grotere geheel, waaronder democratische waarden en normen.
Syllabus	Voorschrijvend curriculumdocument dat een nadere specificatie van het centraal examen-deel van het examenprogramma geeft. Het komt tot stand onder regie van het College voor Toetsen en Examens. Het ondersteunt leraren bij het voorbereiden van kandidaten op centrale examens en ondersteunt examenmakers bij de uitvoering van de constructie-opdracht van de centrale examens.
Tussendoel	Niet-wettelijk doel waarin een algemener doel geconcretiseerd wordt in een leerlijn, behorend bij een bepaalde periode uit de hele onderwijsperiode.
Vaardigheid	Vermogen om door middel van denken en handelen, op basis van bepaalde kennis, problemen op te lossen, of taken adequaat uit te voeren.
Vak	Onderdeel van het geheel aan kennis, vaardigheden en houdingen dat via onderwijs aan leerlingen wordt aangeboden.

2. Bronnen

- Bonset, H., & De Boer, M. (1989). *Leerlijnen. Een onderzoek naar de begripsterm leerlijn, en een voorstel voor een voorlopige akkoorddefinitie*. VALO.
- Curriculumcommissie (2021). Examenprogramma's in perspectief. Tussenadvies 3 Wetenschappelijke Curriculumcommissie. https://64dba01f-4363-413c-a39d-913b07d6c75f.usrfiles.com/ugd/64dba0_3ba3ecd2b6444e6a85add6b46e3d29b3.pdf
- Josefzoon, E. (1985). *Definities en definiëren*. SLO.
- Letschert, J., & Standaert, R. (1995). *Kleine curriculumgids. Enige basisinformatie bijeengezet: begrippen, pioniers, literatuur, adressen*. SLO/Dienst voor onderwijsontwikkeling.
- Marsh, C.J. & Willis, G. (2007). *Curriculum. Alternative approaches, ongoing issues*. (4e druk). Pearson Education.
- Priestley, M., Alvunger, D., Philippou, S., & Soini, T. (2021) (Eds.) In: *Curriculum making in Europe: Policy and practice within and across diverse contexts*. Emerald Publishing Limited.
- SLO (z.j.) Glossarium
- Strijker, A. (2010). *Leerlijnen en vocabulaires in de praktijk. Verkennende studie in opdracht van het Programma 'Stimuleren Gebruik Digitaal Leermateriaal'*. Enschede: SLO.
- Thijs, A., & Van den Akker, J. (2009). *Leerplan in ontwikkeling*. SLO.

3. Bijlage: Verantwoording

Bij de selectie van begrippen voor de database zijn de volgende criteria gehanteerd:

- Het begrip is direct curriculum-gerelateerd en toepasbaar/buikbaar op verschillende curriculumniveaus (in de klas, op school en/of landelijk).
- Het begrip is voor onderwijsprofessionals herkenbaar en wordt in de onderwijssector gebruikt (praktijk, beleid, wetenschap, samenleving).
- Er kan (conceptuele) verwarring over het begrip zijn; het is noodzakelijk er afspraken over te maken.

Voor het opstellen van de definities hebben we een aantal bronnen systematisch vergeleken:

- Kleine curriculumgids (Letschert & Standaert, 1995)
- Leerplan in ontwikkeling (Thijs & Van den Akker, 2009)
- Glossarium SLO (SLO, z.j.)
- Werkopdrachten Actualisatie kerndoelen en examenprogramma's (OCW, 2021)
- Advies 3 van de curriculumcommissie (2021)

Voor enkele begrippen werden specifieke bronnen geraadpleegd. Voor 'leerlijn' ging dat bijvoorbeeld om Bonset & De Boer (1989) en Strijker (2010). Voor 'curriculum' is aanvullend gekeken naar Marsh & Willis (2007) en Priestley et al. (2021). Uiteindelijk werd in veel gevallen meer of minder afgeweken van de bestaande definities. Oudere definities bleken vaak gedateerd, te lang of niet meer passend in het huidige taalgebruik. Soms waren er aanvullende redenen om af te wijken van voorgaande definities. De gedachteontwikkeling in het proces is bijgehouden en opvraagbaar. Ten slotte werden enkele definities afgestemd met externen, waaronder CvTE. Dat betrof de begrippen die te maken hebben met examinering, waaronder centraal examen en syllabus.

We stellen een aantal eisen aan de definities:

- Het begrip staat in enkelvoud.
- De beschrijving is bondig.
- De beschrijving is zoveel mogelijk actief geformuleerd.
- Het begrip zelf staat niet in de toelichting (waar mogelijk).
- Er worden geen voorbeelden opgenomen in de definities.
- In geval van een nieuw kader (lopende actualisatie) naast een wettelijk geldend kader, stellen we twee definities op (oude en nieuwe situatie).

Als landelijk expertisecentrum voor het curriculum richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeeldlesmaterialen, conferenties en rapporten.

Bezoekadres
Stationsplein 15
3818 LE Amersfoort

Postadres
Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40
E info@slo.nl
W www.slo.nl

 [company/slo](https://company.slo.nl)
 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)